

2002-03-08

Ulla Lönnqvist Endre

Egenvård alternativt sjukvård vid personlig assistans

Personlig assistans är en insats enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), som kan beviljas av kommunen med kommunal finansiering eller av försäkringskassan med statlig assistansersättning (LASS).

Den huvudman som har ansvaret för hälso- och sjukvård har ansvar för att sjukvårdsuppgifter utförs i enlighet med gällande hälso- och sjukvårdslagstiftning. Sjukvårdshuvudmannen har även finansieringsansvaret för de sjukvårdsuppgifter som lämnas.

Insatsen personlig assistans är inte avsedd att ersätta sjukvårdsuppgifter.

Grundregeln är att sjukvårdsinsatser ska utföras av huvudmannens hälso- och sjukvårdspersonal. Under vissa förutsättningar kan sjukvårdsuppgifter delegeras till den personliga assistenten som då kan utföra sjukvårdsuppgiften utöver assistansuppgifterna. Delegering av hälso- och sjukvårdsuppgifter finns reglerade i föreskrifter.

- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om (SOSFS 1997:14) delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård.

I en gemensam PM (Kommunförbundets cirkulär 2000:29) 2000 har förbunden beskrivit innehållet i och syftet med insatsen personlig assistans. Med denna promemoria vill vi ånyo lyfta fram vissa frågeställningar som aktualiseras då och då kring den personliga assistansen och sjukvårdsuppgifter.

Uppgifter

Personlig assistans

Personlig assistans är ett personligt utformat stöd till personer som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade, dvs. *grundläggande personliga behov*.

Beslutande myndighet, kommunen eller försäkringskassan, utreder behoven av personlig assistans och fattar beslut om insatsen enligt LSS eller LASS.

Egenvård

Som egenvård räknas uppgifter som den enskilde eller dennes anhörige efter instruktion från sjukvårdspersonal kan utföra. Den enskilde eller dennes närstående ansvarar då för vården.

Patientens ansvarige läkare avgör i varje enskilt fall vilka åtgärder som kan anförtros åt patienten eller anhöriga efter enklare instruktion (egenvård). Sådana uppgifter kan den enskilde även anförtro åt den personliga assistenten och ingår då i assistentens uppgifter.

- Socialstyrelsens allmänna råd om personlig assistans och sjukvårdsuppgifter (SOSFS 1996:9).

Sjukvård

Uppgifter som kräver hälso-och sjukvårdskompetens och förutsätter mer omfattande instruktioner och handledning från hälso-och sjukvårdspersonal är sjukvård oavsett vem som utför uppgiften.

Vissa uppgifter regleras dessutom i lagar och författningar t.ex. läkemedelshantering.

Förutsättningarna för att den personliga assistenten ska kunna utföra en sjukvårdsuppgift är att gällande regelverk och de lokala rutiner, som upprättats av verksamhetschef/medicinskt ansvarig sjuksköterska följs. Distriktssköterska/sjuksköterska eller för vissa uppgifter sjukgymnast eller arbetsterapeut kan som hälso- och sjukvårdspersonal delegera en sjukvårdsuppgift.

- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd Ändring i föreskrifterna och allmänna råden (2000:1) om läkemedelshantering i hälso- och sjukvården (SOSFS 2001:17)
- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1997:14) Delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård.

Ansvar

LSS-handläggaren/behovsbedömaren

Vid oklarhet i det enskilda fallet kring begreppen egenvård och sjukvård bör handläggaren rådgöra med den medicinskt ansvariga sköterskan. Handläggaren kan även begära ett skriftligt utlåtande av behandlande läkare, där läkaren fastställt om uppgiften är att betrakta som egenvård. Vid vårdplanering kan det vara lämpligt att såväl LSS-handläggaren som den medicinskt ansvariga sköterskan deltar.

Personliga assistenten

Den personliga assistenten ska i första hand utföra de uppgifter som brukaren beviljats assistans för. Beslutet om assistans kan inkludera vissa egenvårdsuppgifter.

Assistenten kan även, utöver själva assistansen, utföra sjukvårdande uppgifter under förutsättning att han/hon erhållit och mottagit en skriftlig delegering enligt gällande föreskrifter och lokala rutiner. Assistenten är då ansvarig för att utföra sjukvårdsuppgiften enligt de instruktioner han/hon erhållit. En delegering inom hälso- och sjukvård är alltid personlig och kan inte överlåtas.

Behandlande läkare

Behandlande läkare avgör i varje enskilt fall vad som är sjukvård och vad som är egenvård och som därmed kan ingå i den personliga assistansen. Notering om detta bör finnas i journalanteckning eller på annat sätt skriftligen tydliggöras.

Läkaren har, i likhet med annan personal, en skyldighet att upplysa patienten om möjligheten att hos kommunen ansöka om olika stödinsatser som behövs för att klara av den dagliga livsföringen. Den myndighet som fattar beslut om insatsen, d.v.s. kommunen eller försäkringskassan, avgör om insatser kan beviljas.

Medicinskt ansvarig sköterska och verksamhetschef

Inom den kommunala hälso- och sjukvården (i särskilda boendeformer och där kommunen enligt överenskommelse med landstinget har övertagit hemsjukvårdsansvaret i ordinärt boende) har den medicinskt ansvariga sköterskan ett övergripande ansvar för att delegering av sjukvårdsuppgifter är förenliga med god och säker vård för patienterna.

Motsvarande ansvar har verksamhetschefen inom landstingets öppna hälso- och sjukvård.

Delegering av sjukvårdsuppgifter till personliga assistenter

Delegering av sjukvårdsuppgifter till personliga assistenter ska följa de rutiner som gäller för verksamheten i övrigt, oberoende av vem som är assistansanordnare. Således gäller att,

1. om landstingets öppna hälso-och sjukvård har ansvar för hemsjukvården i den enskildes bostad (s.k. ordinärt boende) så har verksamhetschefen där det övergripande ansvaret för att det finns rutiner för delegering av sjukvårdsuppgifter. Detta gäller oavsett om den personliga assistenten är anställd av kommunen eller av annan assistansanordnare
2. om kommunen tagit över hemsjukvården i s.k. ordinärt boende har kommunens medicinskt ansvariga sköterska det övergripande ansvaret för att det finns rutiner för delegering av sjukvårdsuppgifter

Delegering över huvudmannagränser

Vid delegering över huvudmannagränser måste samråd ske med mottagarens arbetsledning, dvs. den tjänsteman i kommunen som är arbetsledare för den personliga assistenten. Riktlinjer för detta ska ingå i de övergripande rutiner, som utarbetats av verksamhetschef/medicinskt ansvarig sköterska.

- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd Delegering av arbetsuppgifter inom hälso-och sjukvård och tandvård (SOSFS 1997:14)

Personlig assistans på sjukhus

En brukare kan under vissa omständigheter få behålla sin assistansersättning under kortare sjukhusvistelse. Detta avgörs av försäkringskassan. Den personliga assistenten är då med på sjukhuset. De uppgifter som assistenten ska utföra under sjukhusvistelsen är samma uppgifter som brukaren fått assistans för. Dessa uppgifter är inte att betrakta som sjukvård. Assistenten ingår således inte i den hälso- och sjukvårdspersonal som utför den vård/omvårdnad sjukhuset normalt tillhandahåller till ineliggande patienter.